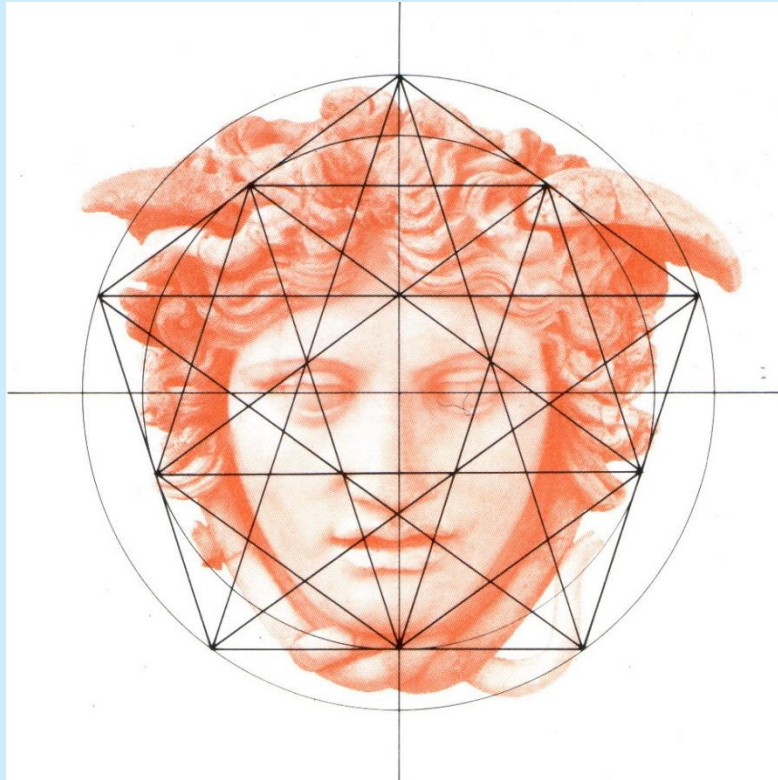

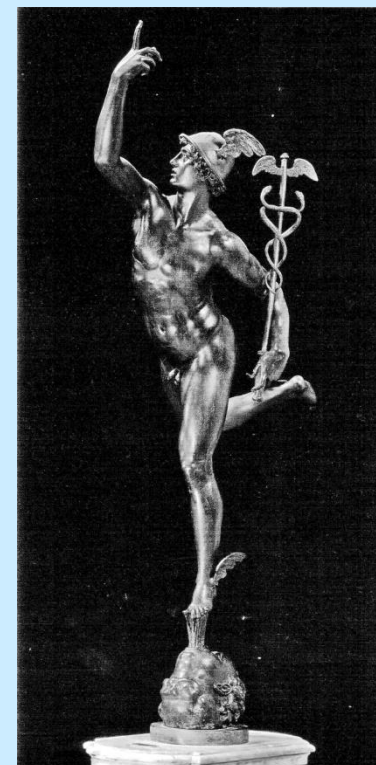
Skrivnosti Hermesa Trismegista: *Corpus Hermeticum*

Človek in kozmos v renesansi, FF

Hermes in hermetizem

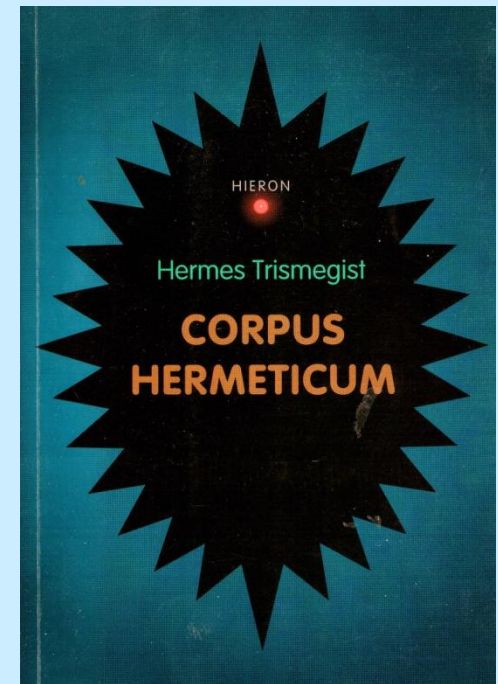
- Hermes (Merkur), grški/rimski bog, znan kot sel bogov, s krilci na nogah in glasniško ter obenem čarobno palico – kaducejem (srečali smo ga že na Botticellijevi *Primaveri*); velja tudi za boga trgovcev, varuha poti in popotnikov, vodnika duš v podzemlje ter boga pisave in skrivnih znanj. Njegov egipčanski ustreznik je bog Thoth.
- Hermetizem je v ožjem pomenu je “skrivni nauk”, ki ga uči zbirka filozofsko-teoloških traktatov s skupnim naslovom *Corpus Hermeticum*. Hermetizem v tem pomenu ni okultizem, tudi magija ni njegovo bistvo – temveč je skrivni in obenem razodeti nauk o najvišjem Duhu, Umu, Bogu, ki ustvarja in prežema svet, vesolje.
- Hermetizem je vrsta gnoze (gr. *gnosis* = spoznanje), tj. celostnega spoznanja, ki vključuje védenje, videnje in občutje.
- Gnoza je širši pojem od zgodnjekrščanskega gnosticizma (hermetični spisi ne omenjajo Kristusa). Hermetizem je “optimistična gnoza”, ki v svetu/vesolju vidi božje razodevanje, ne pa temno in zlo stvaritev padlih angelov, kot beremo v nekaterih drugih gnostičnih rokopisih. (Več o tem gl. M. Uršič, *Gnostični eseji*, 1994).

Giambologna,
Hermes (ali *Merkur*),
1564, bron, 117 cm,
Bargello, Florence.

Corpus Hermeticum

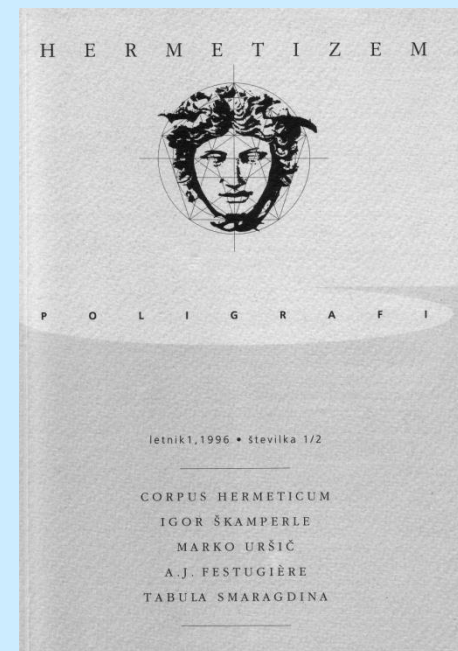
- *Corpus Hermeticum* je zbirka (dob. “telo”) 19 filozofsko-teoloških rokopisov, tj. razprav (traktatov), ki jo je platonski filozof Marsilio Ficino prevedel leta 1464 iz grščine v latinščino po naročilu vladarja Firenc, “očeta mesta” Cosima de’ Medici.
- Zbirko je naslovil *Pimander*, gr. *Pojmandres*, “pastir” (duš), ki nastopa v I. traktatu kot utelešenje “Uma najvišje moči”. Celoten lat. naslov se glasi: *Mercurii Trismegisti Pimander seu de potestate et sapientia Dei*.
- Renesančniki so bili prepričani, da je v teh rokopisih zapisana davna egipčanska “pristna modrost” (*prisca philosophia* in/ali *theologia*), izročilo “trikrat največjega” (*trismegista*) boga Thotha-Hermesa. Do konca 15. st. je *Corpus Hermeticum* doživel kar 16 izdaj.
- Na začetku 17. st. je jezuit Izak Casaubon s filološko analizo dokazal, da je *Corpus Hermeticum* nastal mnogo pozneje, kot so mislili renesančniki, namreč po Kristusu, saj vsebuje izraze, ki so nastali šele v pozni antiki. Prava datacija je neke med 1. in 3. st. n. š.

Corpus Hermeticum,
naslovnica slovenske izdaje,
prevod Pavel Češarek,
spremna beseda Igor Škamperle,
Hieron, Nova revija,
Ljubljana, 2001.

Sestav spisov in nastopajoče osebe

- Torej, zbirko *Corpus Hermeticum* sestavlja 18 krajših, zgoščenih traktatov, deloma v obliki platonskih dialogov, h katerim je dodan daljši traktat *Asklepij*.
- Vplivi: platonizem, gnosticizem, solarni kulti in nasploh filozofsko-teološki monizem. Kristus ni nikjer omenjen, vendar beremo o “svetleči besedi”, ki je izšla iz Uma kot “Božji Sin”.
- Osebe, ki nastopajo v *Corpusu*:
 1. Hermes Trismegist, “Trikrat Véliki Hermes” oziroma Thoth, v XV. traktatu imenovan tudi “modrec pred faraoni”
 2. Pojmandres, “Um najvišje moči”
 3. Asklepij, Hermesov učenec (sicer gr. bog zdravilstva)
 4. Tat, “Hermesov sin” in učenec
 5. Amon, “egipčanski kralj”
- Spis *Asklepij* je bil znan na zahodu že v srednjem veku, predvsem ker ga je kritiziral sv. Avguštin (4.–5. st.), ki je ostro zavračal poglavje “Človek kot oblikovalec bogov”, češ da gre za malikovalstvo. *Asklepija* omenjata tudi Teodorik iz Chartresa (12. st.) in Albert Veliki (13. st.); verjetno ga je poznal tudi Nikolaj Kuzanski (15. st.).

Hermetizem, zbornik, izšel v *Poligrafih*, 1996, ur. Igor Škamperle; med prev. besedili tudi: *Govor na gori* (XIII. traktat) in *Tabula smaragdina*.

Asklepij (ali *Sermo perfectus*, “Popoln govor”), nekaj citatov:

- (1) “Vse je del enega ali eno je vse.”
- (6) “Zato, Asklepij, je človek velik čudež; bitje, ki zasluži čaščenje in spoštovanje. Kajti človek prestopi v božjo naravo, kakor da bi bil sam bog [...] Vsem drugim bitjem, s katerimi človek prepozna povezanost v nebeški urejenosti, se zaveže z ljubeznijo; občudujoče gleda v nebo. Tako je položen v sredo, na srečnejše mesto, da ljubi bitja, ki so pod njim, in da njega ljubijo bitja, ki so nad njim.”
- (8) “Ker je [Bog] velik in dober, je hotel, da obstaja nekdo, ki bi lahko opazoval njega, ki ga je bil ustvaril iz sebe – in takoj je ustvaril človeka, posnemovalca razuma in skrbnosti.”
- (10) “Gospodar večnosti je prvi bog, drugi je kozmos, tretji človek.”
- (12) “Snov [...] ponuja izredno plodovito naročje za spočetje.”
- (17) “Duh pa giblje in vodi vse pojavne oblike v kozmosu ...”
- (20) “Očeta in Gospodarja vseh stvari se ne da imenovati z enim samim imenom, pa četudi je sestavljeno iz mnogih; je brez imen oziroma nosi vsa imena, ker je Edini in Vse, tako da se mora vse poimenovati z njegovim imenom ali pa moramo njega poimenovati z imenom vsega.”

Hermes Trismegistos, podoba v marmornem tlaku katedrale v Sieni (Giovanni di Stefano, 1488). Napis na kamniti tabli, ki jo podpirata dve krilati sfingi, je odlomek iz I. traktata (*Pimander*), spodaj pa piše, da je Hermes Trismegist „Mojzesov sodobnik“.

Pimander, Hermesova vizija Uma

Na začetku I. traktata, *Pimandra*, beremo:

- “Ko sem se nekoč poglobil v premišljevanje o bivajočem in je moje razmišljanje šinilo v višine, je moje čutno zaznavanje oslabelo kakor pri ljudeh, ki se jih loteva zaspanost zaradi sitosti ali telesne utrujenosti; zazdelo se mi je, da se je pojavilo ogromno bitje neskončne velikosti, me poklicalo po imenu in mi reklo: ‘Kaj želiš slišati in videti ter z umevanjem spoznati in zvedeti?’ Vprašal sem: ‘Kdo si ti?’ ‘Jaz,’ pravi, ‘sem Pojmandres, Um najvišje moči; vem, kaj želiš in povsod ti stojim ob strani.’ [...] Ko je to rekel, je spremenil podobo in v trenutku se mi je vse razodelo. Imel sem brezmejno videnje: vse je postalo svetloba, jasna in vesela, in ko sem jo gledal, sem jo vzljubil. Polagoma pa se je prikradla tema in silila navzdol ...”

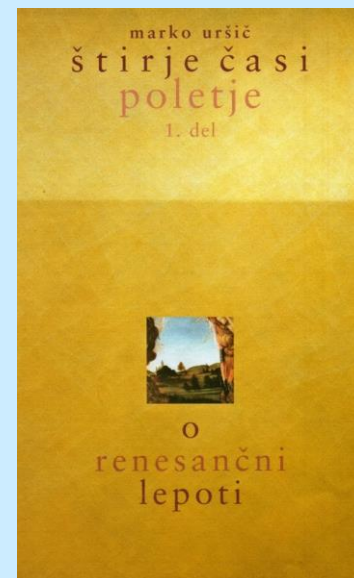

William Blake:
Nosilec luči,
pred padcem,
ok. 1800.

Corpus Hermeticum, V. traktat

*Hermesov pogovor s sinom Tatom:
nevidni Bog je popolnoma viden*

- V tej kratki, a zelo zgoščeni in duhovno bogati razpravi gre za vprašanje vidnosti in spoznavnosti Boga: ali je Bog viden in tudi sam prisoten v svetu (kozmosu, stvarstvu) – ali pa je onstran sveta in se v svetu razodeva kot stvarnik?
- Gre za staro, “večno” filozofsko-teološko dilemo, ali je resničen panteizem: Bog je v svetu (“imanentizem”) – ali (mono)teizem: Bog je onstran sveta (“transcendentizem”).
- To ni samo neka teoretska dilema, ampak temeljno življenjsko, eksistencialno vprašanje: kje je moje pravo “domovanje”, kaj je cilj, smisel, *telos* moje duše – sem doma “tu” ali “tam”, v tem svetu, življenju, ali v onem, po smrti, v onstranskem večnem življenju? Najprej pa se moram seveda vprašati, ali je ta alternativa sploh nujna, je ali neizogibna?
- Hermes v V. traktatu niha med obema naukoma, nagiblje se k panteizmu, vendar se ne izreče povsem zanj. Bog/Duh je oboje: očiten in skrit, imanenten in transcendenten. Podobne teistično-panteistične poudarke najdemo tudi v XI., XII., XVI. traktatu in deloma, kot smo že videli, v *Asklepiju*.

Marko Uršič
O renesančni lepoti,
poglavje:

“Vse je v tebi,
vse izhaja po tebi”

obravna peti
traktat glede na
dilemo med
teizmom in
panteizmom
(str. 185-205).

»KAR JE NIŽJE, JE ENAKO VIŠJEMU,
IN KAR JE VIŠJE, JE ENAKO NIŽJEMU,
ZAKAJ IZ ENEGA IZHAJAJO VSA ČUDESA.«

(iz hermetičnega besedila *Tabula smaragdina*)

